

Tomos András

A Magyar Tudományos Akadémia 1954. március 13-án, szombaton
d.e. 11 órakor megtartott 3. számú elnökségi ülésének

j e g y z ő k ö n y v e.

Jelen voltak: Rusznyák István elnök, Osztrovszki György főtitkár,
Gombás Pál és Ligeti Lajos alelnökök.

Alexits György, Erdéy-Grúz Tibor, Lukács György,
Molnár Erik, Novobátzky Károly és Straub F. Brunó
elnökségi tagok,

Németh Gyula, Fogarasi Béla, Riesz Frigyes, Manninger
Rezső, Maucha Rezső, Verő József és Schulek Elemér
osztályelnökök.

Kimentették magukat: Hevesi Gyula elnökségi tag és Mihailich Győző
osztályelnök.

Meghívott valamennyi napirendi ponthoz: Hanisch József, az Akadémia
Pártbizottságának titkára és Molnár Béla szer-
vezési főcsoportvezető.

A 2. napirendi ponthoz: Moravcsik Gyula akadémikus, Mátrai László
levelező tag, Fejér Klára szaktitkár.

A 3. napirendi ponthoz: Bulla Béla a földrajztudományok kandidátusa,
Pécsi Márton, valamint Fejér Klára szaktitkár.

N a p i r e n d:

1./ Beszámoló a február hónapban végzett munkáról.

Előadó: Osztrovszki György főtitkár

2./ Beszámoló a Társadalmi és Történeti Tudományok Osztályának
munkájáról.

Előadó: Mátrai László

3./ Tájékoztató a földrajztudomány helyzetéről.

Előadó: Bulla Béla, a Földrajzi Fő-
bizottság elnöke .

4./ Egyebek.

Rusznyák István elnök üdvözli az Elnökség megjelent tagjait és az
ülést megnyitja.

Napirend előtt felkéri Fogarasi Béla és Ligeti Lajos akadémikusokat
a jegyzőkönyv hitelesítésére.

Napirend előtt bejelenti, hogy megjelent a tudományos dolgozók és
hozzátartozók nyugellátására vonatkozó minisztertanácsi rendelet.

Elnökség tagjai örömeiknek és köszönetüknek adnak kifejezést.

Rusznayák István elnök felkéri Osztrovszki György főtitkárt, a február havi munkáról szóló beszámoló megtartására.

Osztrovszki György főtitkár az alábbiakban számol be a február havi munkáról.

- I. A legutóbbi elnökségi ülés határozatait teljesítettük, illetve teljesítésük folyamatban van.
 - 1./ A TMB figyelmét felhívtuk, hogy az itt dolgozó szovjet professzorok mellé olyan aspiránsokat osszanak be, akik a későbbiek folyamán az egyetemen oktatómunkát fognak végezni.
 - 2./ A TMB-t felhívtuk, hogy munkájáról április 25-ig készítsen beszámolót.
 - 3./ Törő Imre akadémikust felkértük az intézetek ellenőrzésére és irányítására vonatkozó javaslatának az elnökségi ülésen elhangzott szempontok szerinti átdolgozására.
 - 4./ A Pavlov Bizottságra vonatkozó határozatokat az Elnökség az illetékesekkel közölte. /Hetényi Géza akadémikus, Törő Imre akadémikus, Németh Gyula akadémikus, Külügyi Csoport/
 - 5./ A Fizikus Főbizottság távlati könyvkiadási tervére vonatkozó határozatot az illetékesekkel közöltük.

II. Február hónapban az osztályok legfontosabb feladatai az új főbizottságok munkájának megszervezése, az aspiránsfelvételek előkészítése, az akadémiai nagygyűlés és a távlati tudományos terv munkálatainak megindítása volt.

Az Elnökség utasítására az I. Osztály bizottságaiban végrehajtott változtatások eredményre vezettek.

A II. Osztály területén jelentősebb rendezvény volt a Közgazdaságtudományi Főbizottság vitája: Antos-Báoskai: "Pénzügygazdaság" c. könyvének tematikájáról. A Művészettörténeti Főbizottság kibővített ülésen vitatta meg a készülő Munkácsy monográfia téziseit.

A III. Osztály területén a Fizikus Főbizottság az elmúlt hónapban megvitatta a Központi Fizikai Kutató Intézet és a céltámogatott intézetek 1954. évi kutatási terveit. Helyes kezdeményezés volt a Fizikus Főbizottság részéről, hogy munkabizottságot küldött ki, amely egységes módszert dolgoz ki a tématervek elkészítésére.

A IV. Osztály legfontosabb rendezvénye az Állatorvostudományi Kongresszus volt. A Kongresszus általában igen jól sikerült. A tárgyalási anyagot jól választották meg. A Kongresszus igazolta, hogy a természetszerű állatnevelés teljes mértékben bevált. Nagyon komolyan felhívta a Kongresszus a figyelmet a paraziták betegségek elleni küzdelem fontosságára. Világosan kifejtette, hogy a szarvasmarha gümőkór elleni küzdelmet minél előbb és minél szélesebb körben újra meg kell kezdeni.

Az Osztály a Koreai Tudományos Akadémia részére összeállította a magyar nemesített kukorica és cukorrépaajták leírását és maggyűjteményeit.

Az V. Osztály zárt ülésén megvitatták az aspiránsképzés helyzetét. Az ülésen igen sok hasznos, értékes javaslat született, amelyeket az osztályvezetőség az Egészségügyi Minisztérium Koordinációs Bizottsága elé fog vinni. Az Osztály biztosította Tatarenko elvtársnő szovjet szaknácásadó munkafeltételeit és elkészítette programját.

A VI. Osztály területén a Könnyűipari Főbizottság meghallgatta a széri-tási albizottság munkájáról szóló beszámolót.

A Műszaktudománytörténeti Főbizottság részletes javaslatot és végrehajtási utasítást dolgozott ki a műszaki emlékek védelmére, amely a Minisztertanács február 24-én megjelent rendeletével nyert teljes elfogadást.

Az Akadémia Elnökségétől kapott utasítás alapján az Elektronikus Műszerbizottság a spektrofotométerek hazai kidolgozása kérdését vitatta meg.

A Bizottság javaslata szerint a téma felelőse a Műszeripari Kutatóintézet legyen. Elsősorban az infravörös, majd az ultraibolya tartományban dolgozó spektrográfok kérdésével kell foglalkozni.

A Közlekedéstudományi Főbizottság memorandumban hívja fel az érdekelt kormányzervek figyelmét a közlekedés igen nagyfokú elmaradottságára, amely mindinkább akadályává válik a népgazdaság tervszerű működésének. Javasolják a fontos közlekedési ágak pályájának, járómű és vontatóparkjának jelentékeny felújítását, továbbá a belviz-hajózás előtérbe helyezését.

A VII. Osztály vezetősége megvitatta a Mezőgazdasági Ipari Bizottság beszámolóját és több fontos határozatot hozott:

- 1./ Állapítsa meg a Bizottság, hogy a hozzátartozó tudományos intézmények a gyakorlat felé milyen eredményeket tudnak felmutatni és terjessze ezt újból osztályvezetőség elé.
- 2./ Vizsgálja meg a Bizottság, hogy az ipari kutatóintézeteknél milyen tudományos eredményeket tudnak felmutatni, amiről az osztályvezetőség előtt ugyancsak beszámoló tartandó.
- 3./ Más tudományterületekhez viszonyítva a kutatási helyzet káderellátottság, műszer-felszerelés tekintetében azonos-e és alkalmas-e a terület súlypontosságának biztosítására. E tényezőket az osztályvezetőség az Élelmiszeripari Minisztérium és Oktatásügyi Minisztérium bevonásával vizsgálja felül.

A Szervetlen Kémiai Technológiai Bizottság a veszprémi Nehézvegyipari Kutató Intézet szervetlen osztályának 1953. évi munkájáról szóló beszámolót vitatta meg.

A kányahegyi trachit pirogenetikus feltárásának nagylaboratóriumi kísérletei felülvizsgálatára kiszállás történt az ELTE Kémiai Technológiai Tanszékére.

Kiküldetéseink:

Hajdu Péter, a nyelvtudományok kandidátusa Helsinkibe utazott a Kalevala ünnepségekre.

Fodor Gábor levelező tag Svájcba utazott a Kémiai Társaság Téli Kongresszusára.

Rázsó Imre levelező tag visszaérkezett 2½ hónapos szovjetunióbeli tanulmányutjáról, melynek során a mezőgazdasági gépesítés kérdéseit tanulmányozta.

Vendégeink:

Stefan Furmanik a lengyel-magyar szótár egyes nyelvi problémáinak tisztázására Magyarországra érkezett.

Az Állatorvostudományi Kongresszusnak 11 külföldi vendége volt: 3 szovjet, 1 belgár, 2 lengyel, 1 csehszlovák, 4 német.

Az elmúlt hónapban két koreai akadémikus Kim In Szik /VI. Osztály vendége/ és Li Szin Gi /VII. Osztály vendége/ jártak hazánkban tanulmányúton. Kim In Szik kohász igen nagy érdeklődéssel látogatta meg a szakterületéhez tartozó egyetemi tanszékeket, kutatóintézeteket. Li Szin Gi érdeklődési köre elsősorban a cellulózkémia területére vonatkozik, ezért főleg a papír-és textilkutató intézeteket tekintette meg. A koreai és a magyar akadémikusok több ízben folytattak szakmai megbeszéléseket.

Március hónap legfontosabb feladatai:

- 1./ Akadémiai napok Debrecenben az I., II., III. és V. Osztály rendezésében.
- 2./ Nagygyűlés előkészítése.
- 3./ Aspiránsfelvételek.

Az Elnökség tagjai a főtítkári beszámolót elfogadják.

2./

Beszámoló a Társadalmi és Történeti Tudományok Osztályának munkájáról.

Straub F. Brunó akadémikus javasolja, hogy a II. Osztály adjon tájékoztatást az illető tudományágaknak, ha az Osztályhoz tartozó aspiránsok az illető tudományággal kapcsolatos témán dolgoznak.

Németh Gyula akadémikus az I. és II. Osztály szorosabb kapcsolatának kiépítése céljából helyesnek tartaná konkrét feladatok kidolgozását.

Ligeti Lajos akadémikus fontosnak tartja, hogy az általános nyelvészet a filozófiával erős kapcsolatot létesítsen.

Tájékoztatja a II. Osztály jelenlévő képviselőit a háromfázisú tervezésre vonatkozó javaslatuk felhasználásáról és egyben kéri az osztály, valamint a többi osztály jelenlévő képviselőit, hogy javaslataikkal segítsék a KFB munkáját.

Lukács György akadémikus véleménye szerint az osztályok közötti koordináció helyes megszervezéséhez nem elegendő bizottságok létrehozása. Rá kellene szorítani a kutatókat, hogy módszeresen ismerjék meg a komplex téma feldolgozására vonatkozó magyar irodalmat. A Filozófiai Főbizottság most 3 albizottságot létesít és így semmi akadálya nem lesz az I. Osztály kutatói számára, hogy ezeken résztvehessenek, sőt, hogy esetleg előadásokat is tartsanak az albizottságok keretében.

Erdey-Grúz Tibor akadémikus elmondja, hogy az egyetemi oktatás színvonalát a közeljövőben emelkedni fog: a hallgatók létszámát csökkentik, előadások tartását élvonalbeli kutatókra - esetleg akadémikusokra bizzák, akiknek nagy kutatási gyakorlatuk van. Helyesnek tartaná bevezetni fakultatív speciálkollégiumok tartását, amely alkalmas lenne arra, hogy a hallgatókat a rokonterületekről tájékoztassa.

Fogarasi Béla akadémikus hangsúlyozza, hogy a Párt új, nagy feladatok megoldását várja az Akadémiától és ezenbelül nem utolsósorban a társadalmi és történeti tudományok művelőitől. Igen komoly és nem könnyű feladat a marxista társadalomtudomány megteremtése és nem is valósítható meg rövid időn belül. A társadalmi és történeti tudományok egyes ágaival foglalkozó tudósokra igen nagy munka vár. De szükséges a munka jó elvégzéséhez az Elnökség segítsége is. Elengedhetetlen a megfelelő intézetek felállítása.

Felhívja a figyelmet arra, hogy a filozófia általános tudomány, melyhez minden tudományágat szoros kapcsolat köt. A filozófiai tudomány által felvetett széleskörű feladatok megoldásához széles bázisra van szükség valamennyi tudományág területéről.

Alexits György akadémikus kéri az osztályt, igyekezzék odahatni, hogy a szerzők több felelősséggel dolgozzanak munkáikon s a rájuk vonatkozó rendelkezéseket tartsák be. A tematika benyújtását feltétlenül meg kell követelni.

Moravcsik Gyula akadémikus nem tartaná helyesnek, ha az Akadémia lemondana a népszerűsítő kiadványok megjelentetéséről.

Javasolja, hogy minden kiadványról matricát készítsen a nyomda, így az újabb kiadások nem jelentenének nagy anyagi megterhelést. Helyesnek tartaná, ha egyes kutatókat kevésbé terhelnének oktatási munkával.

Feltétlenül javasolja az osztály papirkeretének felemelését.

Mátrai László osztálytitkár javasolja a kutatási feladatoknak és a könyviroli feladatoknak a honorálás szempontjából való különválasztását.

Rusznayk István elnök összefoglalójában kiemeli Lukács György akadémikus javaslatát arra vonatkozóan, hogy az osztályok közötti koordináció létrehozásához nemcsak bizottságokra van szükség, hanem arra is, hogy a tudósok ismerkedjenek meg a szomszédos tudományterület eredményeivel. Sajnálatos körülmény, hogy egyes javaslatok újra meg újra elnökségi ülés elé kerülnek anélkül, hogy megvalósulnának. Ilyen pl. a Moravcsik akadémikus által javasolt matrica kérdés is. Kéri a KFB elnökségét, tárgyalja meg a kérdést a Kiadóval és a Nyomdával.

A Központi Vezetőség 1953. október 20-i határozata értelmében a társadalomtudományok művelése az Akadémia egyik legfontosabb feladata. Ennek megfelelően az Elnökség támogatja az Osztály javaslatait.

Határozat:

A jelentés 16. oldalán lévő javaslatok 1./ pontjának megvalósítását az Elnökség támogatja és a szükséges lépéseket meg fogja tenni.

A 2./ ponttal az Elnökség egyetért.

A 3./ ponttal az Elnökség egyetért azzal a kiegészítéssel, hogy bár rendkívül fontos vezető tudósainknak az oktatásba való aktív bevonása, a kérdést minden esetben szakmak szerint külön meg kell vizsgálni.

A javaslatok 4./, 5./ és 6./ pontjával az Elnökség egyetért és azok megvalósítását támogatni fogja.

ad 7./ Az Elnökség az igazságügyminiszterrel történő tárgyalás alapján vizsgálja meg az Állam- és Jogtudományi Intézet akadémiai intézette való átszervezésének lehetőségét.

ad 8./ Kivánatos azokban a muzeumokban, ahol erre mód van, akadémiai kutató részlegek szervezése.

A 9./ ponttal az Elnökség egyetért.

ad 10./ A II. Osztály vezetősége sürgősen lépjen érintkezésbe mind a Pavlov Bizottsággal, mind pedig a Pedagógiai Főbizottsággal és a Pavlov Bizottság legközelebbi ülésén - amelyre Tatarenko elvtársnót is meghívták - kapcsolódják be a munkába.

ad 11./ Az Elnökség egyetért.

ad 12./ Ezt a pontot a 3. napirendi pontnál tárgyalják.

ad 13./ Az Elnökség tudomásulveszi azt az elvi álláspontot, hogy indokolt a II. Osztály számára nagyobb papírkeret biztosítása, ebben a kérdésben azonban most nem hozhat döntést.

-.-

3./

Tájékoztató a földrajztudomány helyzetéről.

Fogarasi Béla osztályelnök pozitíven értékelte a földrajztudomány fejlődését az utolsó évek folyamán.

A II. Osztály vezetősége hozzájárul ahhoz a javaslatához, amely a földrajztudomány képviselőitől indult ki, hogy a földrajztudomány a jövőben a VI. Osztályhoz tartozhék.

Veró József osztályelnök bejelenti, hogy a VI. Osztály vezetősége a legutóbbi bővített ülésén foglalkozott a II. Osztály javaslatával, a földrajztudomány a VI. Osztályhoz való csatolásával. A geotudósok részéről az az aggodalom hangzott el, hogy az osztály jelenlegi kerete mellett a csatlakozó határterületekről egyre újabb és újabb tudományágaknak az átvállalása, a VI. Osztálynak egyébként is nagyon szétágazó területét nehezen kézbe tarthatóvá teszi. Az osztályvezetőség a maga részéről úgy látja, hogy nem tudná kellő súllyal és kellő irányító hatással a földrajztudományokat átvállalni.

Bulla Béla a földrajztudományok kandidátusa hangsúlyozza, hogy bár a Földrajztudomány egyik ága a természeti földrajz, a másik a gazdasági földrajz, e kettő egymástól elválaszthatatlan. Nemesak elvi okok, hanem tudományunk fejlődése is lehetetlenné teszi azt a néhány akadémikustól kialakított álláspontot, hogy a gazdaságföldrajz maradjon a II. Osztály területén, a természeti földrajz pedig kerüljön a VI. Osztályhoz. A földrajztudomány ez a megosztása a földrajztudomány el-sorvadását jelentené. Kéri, hogy a földrajztudomány osztatlanul kerüljön át a VI. Osztályhoz.

Lukács György elnökségi tag javasolja, hogy az Elnökség kérje meg a VI. Osztály vezetését, hogy a földrajztudomány fejlődése érdekében vegye fontolórává még egyszer ezen tudományának a VI. Osztályhoz való csatolását.

Határozatok az előterjesztett javaslatokkal kapcsolatban:

1. a./ Az Elnökség elfogadja azt az álláspontot, hogy a földrajztudományt megosztani nem szabad. Felkéri a VI. Osztály vezetését, hogy vitassa meg ismételten a II. Osztály vezetésével együtt a földrajztudomány hovátartozásának kérdését. A közös javaslat alapján az elnök és a főtitkár hozza meg a döntést.
Amíg döntés nem történik, a földrajztudomány tartozék a II. Osztályhoz.
- b./ Külön geocsoport megalakítását az Elnökség egyelőre nem tartja lehetségesnek. A későbbiekben vitassa meg az osztályvezetés, hogy szükséges-e az osztályon belül geocsoport/geoszakosztály/létesítése.
2. Az Elnökség helyesnek tartja bizottság létrehozását a Gazdaságföldrajzi, Filozófiai és Közgazdaságtudományi Főbizottság képviselőiből.
3. A Földrajztudományi Kutató Csoportnak intézetté való átszervezésével az Elnökség ezidőszerint nem ért egyet.
4. Az Elnökség indokoltnak tartja a külföldi tanulmányutak fokozottabb biztosítását.
5. Az Elnökség indokoltnak tartja a segítségnyújtást a gazdaságföldrajzi kutatásokhoz, valamint egyes konkrét témákhoz szükséges adatok és topográfiai térképek megszerzéséhez.

3./ Egyebek.

a./

Alexits György akadémikus, a KFB titkára Elnökség elé terjeszti javaslatát a magyar tudomány eredményeiről szóló kötetnek a felszabadulás 10. évfordulójára való megjelentetésére. Elmondja, hogy a magyar közönségnek nincsen véleménye a tudomány alakulásáról, eredményeiről. Gyakran szakemberek is tévedésben vannak más tudományágak eredményeit illetően. Ezen a helyzeten egy jól szerkesztett kiadvány változtatni tudna. Elengedhetetlen, hogy az Akadémia, amely a felszabadulás ténnyének annyit köszönhet, megünnepje ezt az évfordulót.

Rusznayk István elnök a javaslattal egyetért és megemlíti, hogy egy-egy osztályok - ettől a kiadványtól függetlenül - saját tudományterületükről szintén egy-egy kötetet szándékoznak kiadni.

Határozat:

Elnökség a javaslattal egyetért, a munkálatok megszervezésére vonatkozó ütemezéssel együtt és megbízza Alexits György akadémikust, a KFB titkárát a munkálatok megindításával.

b./

Alexits György akadémikus Elnökség elé terjeszti a III. Osztály vezetőségének javaslatát 12-15 ivterjedelmi supplementum kiadására a Bolyai ülészakról. Az előadások meg vannak írva és le vannak fordítva, a füzet a matematikai részleg könyv papirkeretének terhére lenne meg.

Határozat:

Elnökség a füzet megjelentetéséhez hozzájárul.

c./

Alexits György akadémikus elmondja, hogy a szűkebb Elnökség megbízásából az akadémiai kiadványok árának realisabbá tétele ügyében tárgyalt a kereskedelemügyi miniszterhellyel, valamint a Kultúra igazgatójával.

Lukács György akadémikus javasolja, hogy az Akadémia Elnöksége készítsen egy előterjesztést a Minisztertanács részére a könyvkiadás legfontosabb elvi kérdéseire vonatkozóan, amely tisztázná egyrészt a példányszámok és a terjesztés problémáját, másrészt az árak leszállításának lehetőségét.

Alexits György akadémikus elmondja, hogy az Akadémia részére adott szubvenció az osztályok igényeinek kb. 1/3 részét fedezi csak és így az egyébként igen alacsony példányszámok mellett áraink valóban magasabbak, mint bármelyik más népi demokráciában.

Erdey-Grúz Tibor akadémikus véleménye szerint a szubvenciót egyes könyvekre kellene koncentrálni, amelyek szélesebbkörű terjesztésére az Akadémia különös gondot fordít.

Határozat:

Az Elnökség az elhangzott vita alapján a Minisztertanácshoz fog fordulni a könyvkiadás vitás kérdéseinek rendezésére.

Felelős: Osztrovszki György főtitkár.

Több napirendi pont nem lévén, Rusznayk István elnök az ülést bezárja.

K.m.f.t.

A jegyzőkönyv hiteles:

Fogarasi Béla sk.
akadémikus

Ligeti Lajos sk.
akadémikus